

MANAŽÉRSKE INŠTRUMENTY V OBLASTI KVALITY, ENVIRONMENTU, OCHRANY ZDRAVIA A BEZPEČNOSTI PRI PRÁCI ZAMERANÉ NA PODPORU KONCEPCIE UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

Miroslav RUSKO - Vojtech FERENCZ - Vojtech KOLLÁR

MANAGERIAL INSTRUMENTS IN THE AREAS OF QUALITY, ENVIRONMENT, HEALTH PROTECTION AND SAFETY AT WORK AIMED AT PROMOTING THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Sustainability - Environment - Safety '2018

ABSTRAKT

V praxi sú využívané viaceré nástroje v oblasti manažerstva kvality, environmentu a bezpečnosti, ktorých zameranie a pôsobnosť sa často prekrýva. Globálne environmentálne a bezpečnostné problémy majú zhoršujúci sa trend. Je snahou analyzovať vzniknutú situáciu alebo potenciálne riziká a prijímať adekvátne opatrenia. V súčasnosti je udržateľný rozvoj podmienený zmenou myslenia, ktoré očakáva proaktívny prístup a zapojenie všetkých zamestnancov organizácie. Zavedením a optimalizáciou účinných podnikových manažérskych systémov je možné pružne reagovať na meniace sa potreby, ale aj prania zákazníkov / spotrebiteľov, ktoré sú v súčasnosti rozhodujúcim faktorom efektívneho fungovania podniku. Implementácia manažérskych systémov vnáša do vnútra organizácie jasné pravidlá, smernice, normy, ktoré slúžia všetkým pracovníkom. Manažment organizácie tak môže redukovať svoje aktivity do riadenia a koordinácie vlastných pracovníkov a ich činností, stačí, keď aktívne riadi a usmerňuje manažérské systémy a procesy. Implementácia manažérskych systémov prináša organizácii rôzne výhody, medzi ktoré patrí napríklad verifikáciu zhody s predpismi, dobrý profil spoločnosti a zlepšenie vzťahov s verejnosťou, konkurenčnú výhodu, úspory, zlepšenie prevádzkových výsledkov a upravenie nákladov, plnenie kritérií pre investovanie a poskytovanie úverov, zlepšenú environmentálnu účinnosť procesov a primárne spokojnosť vedenia firmy, zamestnancov, zákazníkov / spotrebiteľov.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: systém, riadenie, kvalita, environment, bezpečnosť, podnik, bezpečnosť a ochrana zdravia

ABSTRACT

In practice, there are used several tools in the area of quality, environment and safety management, whose focus and scope often overlap. Global environmental and safety problems manifest their retrogressive trend. There is an effort to analyze situation arisen or potential risks and to adopt adequate measures. Sustainable development is currently conditioned upon a change of thinking that expects a proactive approach and involvement of all employees in the organization. Implementation and optimization of effective business management system can respond flexibly to changing needs, and to customers/consumer wishes, which currently are the deciding factors of effective functioning of the

company. Implementation of management systems brings into organization clear rules, guidelines, standards that serve all workers. Management of an organization can respond and reduce its activities in managing and coordination among own employees and their activities, just by actively managing and directing management systems and processes. Implementation of management systems brings the organization a range of benefits, including, as an example verification of compliance with regulations, good company profile, improved public relations, competitive advantage, savings, improved operational results and the adjusted cost, meeting the criteria for investment and lending, improved environmental efficiency of processes and primary satisfaction of the company's management, employees, customers / consumers.

KEY WORDS: system, management, quality, environment, safety, enterprise, health and work safety

Úvod

V praxi sú využívané viaceré nástroje v oblasti manažérstva kvality, environmentu a bezpečnosti, ktorých zameranie a pôsobnosť sa často prekrýva. Manažérstvo ako proces - prebieha v organizácii a jeho poslaním je zabezpečiť efektívnu transformáciu vstupov na výstupy. Obsah manažérskeho procesu je tak totožný s obsahom práce manažéra.

V rámci manažérskeho procesu sa v súčasnosti presadzuje posun od lineárnej ekonomiky k cirkulárnej ekonomike. Cirkulárna ekonomika je založená na myšlienke, aby všetky produktové a materiálové toky mohli byť opätovne zapojené do svojho cyklu po ich použití, kde sa stanú opätovne zdrojmi pre nové produkty a služby. To znamená, že odpad ako taký už nebude viac existovať.¹ V rámci cirkulárnej ekonomiky je snaha o podporu efektívneho využívania zdrojov, proenvironmentálne orientovaných inovácií, environmentálne vhodných výrobkov a služieb, ale aj uplatňovanie proenvironmentálne orientovaných, najmä dobrovoľných nástrojov, medzi ktoré patria aj EMS, resp. EMAS.²

Na začiatku manažérskeho procesu stojí definovanie cieľov. Manažérstvo musí byť definované ako proces, ktorý smeruje k dosiahnutiu týchto cieľov využitím ľudských a iných zdrojov. Taktiež je definované ako činnosť na „vytvorenie prostredia, v ktorom môžu ľudia najefektívnejšie využiť ďalšie zdroje na dosiahnutie stanovených cieľov“.³

Prijatie systému manažérstva kvality musí byť strategickým rozhodnutím organizácie. Návrh a zavedenie systému manažérstva kvality v organizácii ovplyvňujú rozličné potreby, konkrétne ciele, poskytované produkty, používané procesy, veľkosť a štruktúra organizácie. Motívom pre vrcholový manažment podniku na riešenie otázok bezpečnosti podniku okrem reakcie na vytvorené bezpečnostné prostredie je plnenie platných právnych noriem. Riešenie otázok bezpečnosti vytvára predpoklady na ochranu ľudského činiteľa, majetku a ostatných aktív podniku. To prispieva k vyššej kvalite života v podniku a k vyššej efektívnosti samotného podniku.⁴

Na zabezpečenie trvalej prosperity podniku je dôležité, aby bol zavedený riadiaci mechanizmus, ktorý zabezpečí optimálne fungovanie podniku. Súčasťou takéhoto riadenia podniku je i riadenie v oblasti kvality, životného prostredia, bezpečnosti práce a ochrany zdravia pri práci. Moderné prístupy, metódy a techniky založené na procesnom prístupe sú v súčasnosti s veľkou úspešnosťou aplikované v podnikovej ekonomike aj vo sfére verejného sektora. Procesný prístup je založený na princípe riadenia a vzájomného pôsobenia všetkých podnikových procesov, aby plnili určené ciele. Efektívny priebeh podnikových procesov je nástrojom udržania a posilnenia pozície podniku v trhovoorientovanom prostredí.⁵

¹ Cirkulárna ekonomika/obehové hospodárstvo. - [on-line] Available on - URL: <http://www.incienc.sk/cirkularna-ekonomika/>

² Green growth and circular economy. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/environment/green-growth/index_en.htm

³ BOONE, L.E. & KURTZ, D.L. (1987): Management. - Toronto: Random House

⁴ GAŠPIERIK, L. & REITŠPIS, J. (2006): Bezpečnosť podniku (organizácie, inštitúcie), ALARM magazin, č.1/2006

⁵ RUSKO, M. & PIETRUCHA, H. D. (2016): Manažérstvo v oblasti kvality, životného prostredia, ochrany zdravia

Trvalo udržateľný rozvoj

Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý uspokojuje potreby súčasnej generácie bez toho aby bola ohrozená schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby. Trvalo udržateľný rozvoj je organizačný princíp vychádzajúci v ústrety rozvoju ľudských cieľov a zároveň usiluje o udržanie schopnosti prírodných systémov poskytovať prírodné zdroje a ekosystémové služby, na ktorých závisí hospodárstvo a spoločnosť. Požadovaný výsledok je stav spoločnosti, kde životné podmienky a využívanie zdrojov naďalej uspokojuje ľudské potreby bez ohrozenia integrity a stability prírodného systému. Trvalo udržateľný rozvoj môže byť klasifikovaný ako rozvoj, ktorý spĺňa potreby súčasnosti bez toho, aby bola ohrozená schopnosť budúcich generácií.

V roku 1980 Medzinárodný zväz pre ochranu prírody — International Union for the Conservation of Nature (IUCN) zverejnil svetovú stratégiu ochrany prírody, ktoré zahrnula medzi prvými zmienku o trvalo udržateľnom rozvoji ako globálnej priority⁶ a zaviedol termín "trvalo udržateľný rozvoj".⁷ O dva roky neskôr, Svetová Charta prírody Organizácie Spojených národov vytýčila päť zásad ochrany prírody, podľa ktorých ľudské správanie ovplyvňujúce prírodu má byť riadené a posudzované.⁸ V roku 1987 Svetová komisia o životnom prostredí a rozvoji Organizácie Spojených národov vydala správu Naša spoločná budúcnosť — Our Common Future, bežne nazývanú Brundtlandovej správa — Brundtland Report.⁹ Súčasťou správy je aj jedna z najširšie uznávaných definícií trvalo udržateľného rozvoja.¹⁰

Zatiaľ čo moderná koncepcia trvalo udržateľného rozvoja je odvodená väčšinou od Brundtlandovej správy z roku 1987, má tiež svoje korene v starších predstavách o trvalo udržateľnom lesnom manažmente a environmentálnych záujmoch dvadsiateho storočia. Ako bola koncepcia vyvíjaná, posunula svoje zameranie viac na hospodársky rozvoj, sociálny rozvoj a ochranu životného prostredia pre budúce generácie. Navrhlo sa, že "pojmem "trvalej udržateľnosti" by sa mal považovať za cieľ ľudstva v rovnováhe ekosystému ľudstva (homeostáza), zatiaľ čo "trvalo udržateľný rozvoj" odkazuje na holistický prístup a časové procesy, ktoré nás vedú ku konečnému bodu trvalej udržateľnosti".¹¹

Moderné ekonomiky sa snažia zmieriť ambiciózne hospodársky rozvoj s povinnosťami zachovať prírodné zdroje a ekosystém, o ktorých sa tradične považuje, že majú konfliktný charakter. Namiesto pridrievania sa záväzkov ku zmene klímy a ostatných opatrení trvalej udržateľnosti ako brzdy hospodárskeho rozvoja, ich otočenie a prenesenie do trhových príležitostí prinesie väčšie dobro. Hospodársky rozvoj prinesený takýmito organizačnými zásadami a postupmi v hospodárstve, sa nazýva Spravovaný trvalo udržateľný rozvoj — Managed Sustainable Development (MSD). Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja bola – a stále je – predmetom kritiky. Čo presne má byť udržané v trvalo udržateľnom rozvoji? Potvrdilo sa, že neexistuje žiadne trvalo udržateľné využívania neobnoviteľných zdrojov, pretože akákoľvek pozitívna miera využívania bude napokon viesť k vyčerpaniu konečných zásob zeme. Táto perspektíva robí priemyselnú revolúciu ako úplne neudržateľnú. Tiež odznel argument, že význam tohto pojmu sa oportunisticky preniesol z "manažmentu ochrany" na "ekonomický rozvoj", a že Brundtlandovej správa nepodporuje nič iné ako je podnikanie poňaté ako obvyklá stratégia rozvoja sveta s pripojenou nejednoznačnou a krehkou

a bezpečnosti prípráci v kontexte integrovaného manažérskeho systému. - In. Rusko, M., Harangozó, J. & Čekan, P. [Eds.] 2016: Integrovaná bezpečnosť prostredia 2016. – Recenz. zborník z medz. vedeckej konf. 23 - 24. 9. 2016 v Rajeckej doline, 1. vyd., Edícia ESE-31, ISBN 978-80-89753-11-6, 214 s.

⁶ World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development (PDF). International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. 1980.

⁷ SACHS, Jeffrey D. (2015). The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press. ISBN 9780231173155.

⁸ World Charter for Nature, United Nations, General Assembly, 48th Plenary Meeting, October 28, 1982

⁹ Brundtland Commission (1987). "Report of the World Commission on Environment and Development". United Nations.

¹⁰ SMITH, Charles; Rees, Gareth (1998). Economic Development, 2nd edition. Basingstoke: Macmillan. ISBN 0-333-72228-0.

¹¹ COHEN, B. & WINN, M. I. (2007). "Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship". Journal of Business Venturing. 22 (1): 29–49. doi:10.1016/j.jbusvent.2004.12.001.

konceptiou určenou ako slogan pre vzťahy s verejnosťou.

V roku 1992 Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji uverejnila Chartu Zeme, ktorá načrtáva budovanie spravodlivej, trvalo udržateľnej a mierovej globálnej spoločnosti v 21. storočí.

Kladie dôraz na potrebu zmeniť staré spôsoby sektorovo-orientovaného podnikania ku novým prístupom, ktoré zahŕňajú medzirezortnú koordináciu a integráciu environmentálnych a sociálnych záujmov do všetkých rozvojových procesov.¹²

V septembri 2015 Valné zhromaždenie OSN formálne prijalo "univerzálnu, integrovanú a transformatívnu" Agendu 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj — sadu 17 cieľov trvalo udržateľného rozvoja — Sustainable Development Goals (SDGs). Tieto ciele musia byť implementované a dosiahnuté v každej krajine od roku 2016 až do r. 2030.

Trvalo udržateľný rozvoj alebo trvalá udržateľnosť, bola opísaná z hľadiska troch sfér, rozmerov, domén alebo pilierov, t. j. životné prostredie, hospodárstvo a spoločnosť. Tento troj-sférový rámec pôvodne navrhol ekonóm René Passet v roku 1979.¹³ Ten bol tiež formulovaný ako "hospodársky, environmentálny a sociálny" alebo "ekológia, ekonomika a rovnosť".¹⁴ Toto bolo rozšírené niektorými autormi zahrnutím štvrtého piliera kultúry, inštitúcií alebo riadenia,¹⁵ alebo alternatívne prekonfigurované ako štyri sociálne oblasti - ekológia, ekonomia, politika a kultúra¹⁶, čím vracia ekonomiu dovnútra sociálnej a upravuje ekológiu ako priesečník sociálnej a prírodnej sféry.¹⁷

Trvalo udržateľný rozvoj spája starostlivosť o únosnú kapacitu prírodných systémov spolu so sociálnymi, politickými a hospodárskymi výzvami, ktorým čelí ľudstvo.¹⁸

Systémové prístupy v oblasti kvality, životného prostredia, ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci

Medzi základné požiadavky systémového prístupu v oblasti riadenia kvality, environmentu, bezpečnosti práce a ochrany zdravia pri práci patria generické požiadavky medzinárodných štandardov, t.j. ISO 9001 Systém manažérstva kvality, ISO 14001 Systém environmentálneho manažérstva a OHSAS 18001 Systémy manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. W. E. Deming postavil svoju filozofiu manažérstva kvality na 14 bodoch. Demingove metódy zahŕňajú používanie štatistických nástrojov a výchovných techník na zmenu podnikovej kultúry. Sú základom procesu zlepšovania kvality.

Snaha manažérov po väčšej efektívnosti a systémovosti riadenia viedla k vytvoreniu a aplikácii širokého spektra riadiacich systémov v jednotlivých výrobných, ale aj služby poskytujúcich odvetviach. Zavedenie rôznorodých systémov a ich riadenie sa stáva veľmi neprehľadným a často riadenie viac komplikujú a administratívne zaťažujú ako ho zefektívňujú. Veľmi dôležité je preto racionálne zosúladienie a integrácia jednotlivých systémov a ich prvkov do integrovaného systému riadenia.¹⁹

¹² Will Allen. 2007. "Learning for Sustainability: Sustainable Development."

¹³ Passet, René (1979-01-01). *L'Économique et le vivant (in French)*. Payot.

¹⁴ United Nations (2014). *Prototype Global Sustainable Development Report (Online unedited ed.)*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Sustainable Development.

¹⁵ United Nations (2014). *Prototype Global Sustainable Development Report (Online unedited ed.)*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Sustainable Development.

¹⁶ JAMES, Paul, MAGEE, Liam, SCERRI, Andy & STEGER, Manfred B. (2015). *Urban Sustainability in Theory and Practice: Circles of Sustainability*. London: Routledge.

¹⁷ Circles of Sustainability Urban Profile Process and Scerri, Andy; James, Paul (2010). "Accounting for sustainability: Combining qualitative and quantitative research in developing 'indicators' of sustainability". *International Journal of Social Research Methodology*. 13 (1): 41–53. doi:10.1080/13645570902864145.

¹⁸ FINN, Donovan (2009). *Our Uncertain Future: Can Good Planning Create Sustainable Communities? (Dissertation)*. Champaign-Urbana: University of Illinois.

¹⁹ RUSKO, M. (2004): *Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra*. - Žilina: STRIX / VeV, 1. vyd., ISBN 80-969257-1-7

Integrácia systémov riadenia

Vhodne zvolená integrácia viacerých systémov dokáže zvýšiť efektivitu celého riadiaceho procesu. Dokáže odstrániť nutnosť opakovaného zadávania dát, dokáže odstrániť nutnosť práce vo viacerých systémoch na viacerých úrovniach spracovania a vyhodnocovania príslušných údajov a informácii, t.j. v konečnom dôsledku z viacerých používaných systémov dokáže vytvoriť jeden komplexný systém.²⁰ Vzhľadom k rastúcej zložitosti, previazanosti a komplexnosti moderných podnikových riadiacich a informačných systémov je dôležité vedieť ich správne previazať a prepájať.

Výsledným efektom integrácie systémov pre kvalitu, životné prostredie, ergonómie, bezpečnosť práce a ochranu zdravia pri práci môže byť

- systematizácia a kompatibilita riadenia kvality, životného prostredia, bezpečnosti práce a ochrany zdravia pri práci
- zvýšenie efektívnosti a tým aj ekonomických výsledkov spoločnosti,
- získanie konkurenčnej výhody na domácom a zahraničnom trhu.
- hodnotenie účinnosti a prínosov programu.²¹

V praxi sa najčastejšie vyskytujú tieto cesty integrácie jednotlivých systémov riadenia pre kvalitu, životné prostredie, ochranu zdravia a bezpečnosť pri práci:

- vývoj a implementácia integrovaného systému riadenia (IMS - Integrated Management System) hneď od prvotného impulzu (najmä v prípadoch, kde neexistujú v organizácii zavedené žiadne systémy riadenia, čo ale môže byť pre mnohé organizácie komplikácia),
- vývoj a implementácia jednotlivých systémov riadenia pre rôzne segmenty riadenia oddelene (QMS, EMS, SMS, EnMS, FSMS atď.) a po úspešnej implementácii ich integrácia do IMS,
- postupné pridávanie ďalších aspektov k prvkom už existujúceho systému, t. j. využívanie skúseností z prvého systému pri integrácii (zvyčajne je to QMS na báze ISO 9001) s cieľom vytvorenia IMS

Integrácia systémov pre kvalitu, životné prostredie, ergonómie, bezpečnosť práce a ochranu zdravia pri práci je často nevyhnutným predpokladom zjednodušenia riadiacich a systémových procesov. Prináša výhody v oblasti marketingu, podnikovej kultúry, zvýšenie ziskovosti a získanie konkurenčnej výhody na trhu. Je pravdepodobné, že práca v rámci IMS bude s efektívnejšími výsledkami, ako pri oddelených systémoch riadenia. Zároveň by sa mal uľahčiť rozhodovací proces, ktorý by najlepšie odrážal celkové potreby organizácie.

Manažérstvo kvality

Prijatie systému manažérstva kvality musí byť strategickým rozhodnutím organizácie. Návrh a zavedenie systému manažérstva kvality v organizácii ovplyvňujú rozličné potreby, konkrétne ciele, poskytované produkty, používané procesy, veľkosť a štruktúra organizácie. SÚTN vydal 1.3.2006 normu STN EN ISO 9000: 2006-03 *Systémy manažérstva kvality. Základy a slovník* (ISO 9000: 2005), ktorá nahradila normu STN EN ISO 9000: 2001-04 (01 0300). SÚTN publikoval STN EN ISO 9001: 2009, štvrté vydanie medzinárodnej normy ISO 9001: 2008, ktoré sa používa v organizáciách vo viac ako 175 krajinách ako základ systému manažérstva kvality v kompetentnej organizácii. Od vydania prvej normy systému manažérstva kvality ISO 9001 uplynulo viac ako dvadsať rokov. STN EN ISO 9001: 2009 je identická so štvrtým vydaním medzinárodnej normy ISO 9001: 2008. Po prvýkrát norma STN ISO 9001 nadobudla platnosť na Slovensku vo februári 1991 pod iným názvom a to: Systémy kvality. Model zabezpečovania kvality pri navrhovaní, vývoji, výrobe, uvádzaní do

²⁰ Integrácia informačných systémov – krok k zvýšeniu efektívnosti. - [on-line] Available on - URL:

<http://www.cito.sk/sk/prehľad-modulov/suvisiace-clanky/integracia-informacnych-systemov-krok-k-zvyseniu-e>

²¹ What Is An Integrated Management System. - [on-line] Available on - URL: <http://integrated-standards.com/what-is-integrated-management-system/>

prevádzky a servise.

V súčasnosti platí STN EN ISO 9001: 2016 Systémy manažérstva kvality. Požiadavky (ISO 9001: 2015) - anglický názov: Quality management systems. Requirements. norma špecifikuje požiadavky na systém manažérstva kvality, ak organizácia:

- potrebuje preukázať svoju schopnosť trvalo poskytovať produkty a služby, ktoré spĺňajú požiadavky zákazníka, aplikovateľné požiadavky predpisov a regulačné požiadavky,
- a kladie si za cieľ zveľaďovať spokojnosť zákazníka prostredníctvom efektívneho využívania systému vrátane procesov na zlepšovanie systému a zabezpečovania zhody s požiadavkami zákazníka, aplikovateľnými požiadavkami predpisov a regulačnými požiadavkami.

Všetky požiadavky tejto medzinárodnej normy sú všeobecné a určené na aplikáciu v akejkoľvek organizácii bez ohľadu na typ, jej veľkosť alebo poskytované produkty a služby.

Systémové prístupy v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci

Medzi najdôležitejšie aspekty, na ktoré by mali manažéri kladť dôraz v svojej práci, patria výkonnosť pracovníkov a udržiavanie kvality pracovnej sily. Pod výkonnosťou sa myslí kvantita a kvalita práce, ktorú vykonávajú pracovníci v danom útvare. Udržiavaním kvality pracovnej sily sa rozumejú noví alebo existujúci pracovníci, ktorí sú schopní trvale dosahovať vysokú výkonnosť. Z tohto pohľadu je dôležité zabezpečiť rozvoj pracovných síl tak, aby vysoká výkonnosť bola zárukou schopnosti konkurencie danej organizácie nielen v súčasnosti ale aj perspektívne.²²

Bezpečnosť práce možno charakterizovať ako stav pracoviska, ktorý poskytuje vysokú mieru istoty, že pri dodržaní pravidiel (bezpečnostných požiadaviek, technologických a pracovných postupov a pod.) vzťahujúcich sa na príslušné pracovisko a pracovný proces a bez pôsobenia nepredvídateľných vonkajších vplyvov, bude vylúčená alebo znížená možnosť ohrozenia života a zdravia osôb, poškodenia alebo zničenia ich majetku.²³

Ak má podnik prosperovať, je v jeho záujme, aby mal k dispozícii dostatok zdravých zamestnancov, ktorí sú schopní garantovať takú úroveň produktivity práce, ktorá mu umožní v konkurenčnom prostredí nielen prežiť, ale aj profitovať. To možno zabezpečiť komplexnou a hlavne preventívnou starostlivosťou o zamestnancov prostredníctvom implementácie Dokumentu „Politika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci“ v podniku.

Zavedenie realizácie systémových prvkov bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci predpisuje zamestnávateľom zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci. Podnikový dokument „Politika BOZP“ je zameraný na celkovú orientáciu riadenia a vzťahov a podnikovú stratégiu v oblasti ochrany zamestnancov. Zamestnávateľia sú povinní podľa zákona vypracovať takýto dokument obsahujúci základné zámery, ktoré sa majú dosiahnuť v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Dokument „Politika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci“ predstavuje formálny záväzok organizácie, stanovuje ciele na zlepšenie pracovných podmienok, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Podnikový dokument „Politika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci“ je kľúčovým prvkom systému riadenia.

Bezpečnostná politika podniku predstavuje komplexný pohľad na všetky aspekty bezpečnosti.²⁴ Bezpečnostná politika definuje chránené záujmy podniku, stanovuje princípy, možné ohrozenia a rizika a systém riadenia bezpečnosti v podniku.

Normy OHSAS 18001 a OHSAS 18002 patria do súboru noriem o posudzovaní bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci – BOZP (Occupational Health and Safety Assessment Series – OHSAS).

²² RUSKO, M., (2010): *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, Edícia EV-7, 4. revidované vydanie, ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.

²³ BALOG, K., TUREKOVÁ, I. & TURŇOVÁ, Z., (2006): *Inžinierstvo pracovného prostredia*. Trnava : MTF STU, skriptá

²⁴ MATOUŠKOVÁ, I. & RAK, R. (2004): *The role of the safety manager when enforcing comprehensive information security*, 5th International Conference Information Security Summit, 2004, s. 85-98, Tate International, ISBN 80-868113-00-2

V súčasnosti platí STN OHSAS 18001: 2009 Systémy manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Požiadavky, anglický názov: Occupational health and safety management systems. Requirements. Norma série hodnotenia bezpečnosti a ochrany zdravia (OHSAS) špecifikuje požiadavky na systém manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP), aby uľahčila organizáciám riadiť vlastné riziká BOZP a zlepšiť vlastnú výkonnosť BOZP.

Manažérstvo rizika

Úlohou hodnotenia a riadenia rizika je dosiahnutie systému bezpečnosti, t. j. dosiahnutie takých životných a pracovných podmienok v systéme, v ktorom bude človek žiť a pracovať, aby nebezpečenstvo a z neho vyplývajúce ohrozenia, ktoré so systémom súvisia boli známe a riadené tak, aby neprekročili všeobecne akceptovateľnú úroveň.²⁵

K dispozícii je technická norma STN ISO 31000: 2011 *Manažérstvo rizika. Zásady a návod*. Norma poskytuje zásady a všeobecný návod na manažérstvo rizika. Môže ju využiť akákoľvek verejná, súkromná alebo spoločenská organizácia, asociácia, skupina alebo jednotliviec. STN ISO 31000: 2011 možno použiť počas existencie organizácie na široký rozsah činností vrátane stratégie a rozhodnutí, prevádzky, procesov, funkcií, projektov, produktov, služieb a majetku.²⁶

Environmentálne manažérstvo

Moderné proenvironmentálne orientované manažérske prístupy zdôrazňujú princíp trvalého zlepšovania. Tento moderný prístup manažérstva vychádza z Demingovho cyklu. Cieľom environmentálne orientovaného manažérstva je minimalizovať negatívne vplyvy na životné prostredie, optimalizovať využívanie surovínových a energetických zdrojov, minimalizovať tvorbu odpadov a vytvoriť predpoklady pre trvalo udržateľný rozvoj.²⁷

Moderné prístupy environmentálneho manažérstva od pôvodnej britskej normy BS 7750, neskôr ISO 14001, EMAS I, EMAS II, EMAS III zdôrazňujú princíp trvalého zlepšovania. Tento moderný princíp manažérstva vychádza z Demingovho cyklu.

V súčasnosti sa uplatňujú v rámci systémového prístupu v environmentálnom manažérstve najmä

- EMS (Environmental Management Systems) podľa normy ISO 14001,
- EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) - Nariadenie ES 1836/1993 (EMAS I) o dobrovoľnej účasti priemyselných podnikov na programe Spoločenstva o environmentálnom riadení a hodnotení schválenom 29.6.1993 Radou ministrov ES; revidované Nariadením EÚ 761/2001 z 19.3.2001 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme environmentálneho manažérstva a auditu (EMAS II), resp. Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme Spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit (EMAS III).

V súčasnosti platí STN EN ISO 14001: 2016 Systémy manažérstva environmentu. Požiadavky s pokynmi na použitie (ISO 14001: 2015). Norma špecifikuje požiadavky na systém manažérstva environmentu, ktorý organizácia môže použiť na zlepšenie svojho environmentálneho správania. Norma je určená na použitie organizáciou, ktorá sa usiluje manažovať svoje environmentálne zodpovednosti systematickým spôsobom, ktorý prispieva k environmentálnemu pilieru udržateľnosti.

Norma pomáha organizácii dosahovať zamýšľané výstupy svojho systému manažérstva environmentu, ktoré poskytujú hodnotu pre životné prostredie, samotnú organizáciu a zainteresované

²⁵ STREĎANSKÝ, J., BADIDA, M. & MAJERNÍK, M. (2001): Environmentálne manažérske systémy. SPU Nitra, ISBN 80-7137-932-8

²⁶ RUSKO, M., HATIAR, K., SABLÍK, J. & LACH, M. (2013): Dobrovoľné manažérske systémy v oblasti bezpečnosti, ergonómie a environmentu. – In: Rusko, M. & Balog, K. [Eds.] 2013: Integrovaná bezpečnosť 2013. - Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie v Trnave, 15. 11. 2013, Strix: Žilina, Edícia ESE-16, 1. vyd., ISBN 978-80-89281-92-3, 153 s.

²⁷ RUSKO, M. (2004): Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra. Žilina: STRIX / VeV.

strany. V súlade s environmentálnou politikou organizácie, zamýšľané výstupy systému manažérstva environmentu zahŕňajú: zlepšovanie environmentálneho správania; plnenie záväzných požiadaviek; dosahovanie environmentálnych cieľov. Norma je použiteľná v akejkoľvek organizácii, bez ohľadu na veľkosť, typ a charakter. Uplatňuje sa na environmentálne aspekty jej činností, produktov a služieb, ktoré organizácia určí.

Nástroje na auditovanie manažérstva kvality, environmentu a bezpečnosti

Organizácie sú stále častejšie vystavené úlohe preukazovať svoje zodpovedné chovanie. Najčastejšie používaným nástrojom na overenie správnosti takého chovania je postup nazývaný audit, auditovanie. V praxi sa používajú rôzne druhy auditov, špecializované podľa oblasti, ktorú preverujú a účelu, na ktorý sú určené. Medzi často využívané audity patria technické audity - zameriavajú sa na environmentálne dopady surovín, materiálov, energií a prevádzkovania zariadení a s nimi spojené riziká (environmentálne, bezpečnostné atď.) Analyzuje sa a vyhodnocuje sa zhoda v oblasti plánovania zariadení, prevádzky výroby a organizácie procesu, údržby a ošetrovania stavu techniky, použitia a využívania surovín, zdrojov a energií, spracovania odpadu (sekundárnych produktov) s príslušnou politikou (kvality, environmentu a bezpečnosti a pod.). Využívajú sa právne audity (Legal-Compliance) - audit zhody s právnymi požiadavkami, t.j. či sa uznávajú a presadzujú príslušné právne aspekty a tiež organizačné audity / audity systému riadenia - slúžia k vyšetreniu dopadov (environmentálne, bezpečnostné atď.) vznikajúcich z organizačných procesov a s tým spojených rizík (environmentálne, bezpečnostné atď.).

Medzinárodné normy radu ISO 9000 a ISO 14000 zdôrazňujú význam auditov ako nástroja manažmentu pre monitorovanie a overovanie efektívnej implementácie politiky kvality a/alebo environmentálnej politiky organizácie. Audity sú tiež neoddeliteľnou súčasťou činností posudzovania zhody ako pri externej certifikácii/registácii, tak aj pri hodnotení a dozore nad dodávateľským reťazcom.

Problematika auditov je v sústave STN upravená v:

- STN EN ISO/IEC 17021 (01 5257) Posudzovanie zhody. Požiadavky na orgány vykonávajúce audit a certifikáciu systémov manažérstva (ISO/IEC 17021: 2006)
- STN EN ISO 19011 (01 0330) Návod na auditovanie systému manažérstva kvality a/alebo systému environmentálneho manažérstva (ISO 19011: 2002)

Záver

Medzi významné prvky politiky kvality, bezpečnosti, ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja, uplatňované na konci minulého storočia a v súčasnosti, patria tendencie presadzovať stratégie proaktívnych a proudržateľných prístupov. V posledných desaťročiach došlo k významnému rozšíreniu spektra prístupov na národnej ale aj medzinárodnej úrovni. Významnú úlohu zohrávajú dobrovoľné prístupy, pričom vo viacerých prípadoch došlo k štandardizácii niektorých postupov.

Riešenie problematiky politiky kvality, bezpečnosti, ochrany životného prostredia na úrovni podniku predstavuje zložitý proces. Stanovenie vhodných cieľov podniku je vecou predovšetkým vrcholového manažmentu podniku. Podkladom pre ich stanovenie je analýza podniku, možnosti podniku a ich predstavy na fungujúci systém riadenia v podniku. Ciele podniku sa stanovujú konkrétne na podnikové podmienky, i keď sa vychádza z obecného rámca. Pre moderné inštitúcie je typické implementovanie všeobecne platných štandardov, najmä noriem ISO zameraných na systémy riadenia v oblasti kvality, bezpečnosti, ochrany životného.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BALOG, K., TUREKOVÁ, I. & TURŇOVÁ, Z., (2006): Inžinierstvo pracovného prostredia. Trnava : MTF STU, skriptá
- BOONE, L.E. & KURTZ, D.L. (1987): Management. - Toronto: Random House
- Brundtland Commission (1987). "Report of the World Commission on Environment and Development". United Nations.
- Circles of Sustainability Urban Profile Process and Scerri, Andy; James, Paul (2010). "Accounting for sustainability: Combining qualitative and quantitative research in developing 'indicators' of sustainability". International Journal of Social Research Methodology. **13** (1): 41–53.
doi:10.1080/13645570902864145.
- Cirkulárna ekonomika/obehové hospodárstvo. - [on-line] Available on - URL:
<http://www.incienc.sk/cirkularna-ekonomika/>
- COHEN, B. & WINN, M. I. (2007). "Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship". Journal of Business Venturing. **22** (1): 29–49.
doi:10.1016/j.jbusvent.2004.12.001.
- FINN, Donovan (2009). Our Uncertain Future: Can Good Planning Create Sustainable Communities? (Dissertation). Champaign-Urbana: University of Illinois.
- GAŠPIERIK, L. & REITŠPÍS, J. (2006): Bezpečnosť podniku (organizácie, inštitúcie), ALARM magazín, č.1/2006
- Green growth and circular economy. - [on-line] Available on - URL:
http://ec.europa.eu/environment/green-growth/index_en.htm
- Integrácia informačných systémov – krok k zvýšeniu efektívnosti. - [on-line] Available on - URL:
<http://www.cito.sk/sk/prehľad-modulov/suvisiace-clanky/integracia-informacnych-systemov-krok-k-zvyseniu-e>
- JAMES, Paul, MAGEE, Liam, SCERRI, Andy & STEGER, Manfred B. (2015). Urban Sustainability in Theory and Practice: Circles of Sustainability. London: Routledge.
- MATOUŠKOVÁ, I. & RAK, R.(2004): The role of the safety manager when enforcing comprehensive information security, 5th International Conference Information Security Summit, 2004, s. 85-98, Tate International, ISBN 80-868113-00-2
- PASSET, René (1979-01-01). L'Économique et le vivant (in French). Payot.
- RUSKO, M. & PIETRUCHA, D.. (2016): Manažérstvo v oblasti kvality, životného prostredia, ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci v kontexte integrovaného manažérskeho systému. - In: Rusko, M., Harangozó, J. & Čekan, P. [Eds.] 2016: Integrovaná bezpečnosť prostredia 2016. – Recenz. zborník z medz. vedeckej konf. 23 - 24. 9. 2016 ,1. vyd., Edícia ESE-31, ISBN 978-80-89753-11-6, 214 s.
- RUSKO, M. (2004): Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra. - Žilina: STRIX / VeV, 1. vyd., ISBN 80-969257-1-7
- RUSKO, M. (2010): *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, Edícia EV-7, 4. revidované vydanie, ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.
- RUSKO, M., HATIAR, K., SABLÍK, J. & LACH, M. (2013): Dobrovoľné manažérske systémy v oblasti bezpečnosti, ergonómie a environmentu. – In: Rusko, M. & Balog, K. [Eds.] 2013: Integrovaná bezpečnosť 2013. - Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie v Trnave, 15. 11. 2013, Strix: Žilina, Edícia ESE-16, 1. vyd., ISBN 978-80-89281-92-3. 153 s.
- SACHS, Jeffrey D. (2015). The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press. ISBN 9780231173155.
- SMITH, Charles; Rees, Gareth (1998). Economic Development, 2nd edition. Basingstoke: Macmillan. ISBN 0-333-72228-0.
- STREĎANSKÝ, J., BADIDA, M. & MAJERNÍK, M. (2001).: Environmentálne manažérske systémy. SPU Nitra, ISBN 80-7137-932-8
- United Nations (2014). Prototype Global Sustainable Development Report (Online unedited ed.). New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Sustainable

Development.

What Is An Integrated Management System. - [on-line] Available on - URL: <http://integrated-standards.com/what-is-integrated-management-system/>

WILL Allen. 2007."Learning for Sustainability: Sustainable Development."

World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development (PDF).
International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. 1980.

World Charter for Nature, United Nations, General Assembly, 48th Plenary Meeting, October 28, 1982

ADRESY AUTOROV

doc. RNDr. Miroslav RUSKO, PhD.

Slovenská technická univerzita v Bratislave, ÚBEK, Materiálovotechnologická fakulta, Botanická 49,
917 24 Trnava, Slovenská republika
e-mail: mirorusko@centrum.sk

doc. Ing. Vojtech FERENCZ, PhD.

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Mlynské nivy 44/a, 827 15 Bratislava, Slovenská republika

Prof. Ing. Vojtech KOLLÁR, PhD.

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16 Bratislava,
Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.